

Тема уроку.

І. КОТЛЯРЕВСЬКИЙ. «НАТАЛКА ПОЛТАВКА». НАТАЛКА ЯК УОСОБЛЕННЯ КРАЩИХ РИС УКРАЇНСЬКОЇ ЖІНКИ. РОЛЬ І ФУНКЦІЯ ПІСЕНЬ У ДРАМІ.

Мета:

Крізь призму пісень у творі охарактеризувати образи Наталки, Петра, Миколи; розвивати роль і функції пісень у творі;

розвивати вміння відстоювати людську гідність , власні принципи; грамотно висловлювати свої думки, почуття;

робити висновки, узагальнення;

виховувати почуття гордості за національну культуру;

прищеплювати любов до традиційного українського театру;

формулювати особистісні мотивації щодо вивчення нового матеріалу.

Тип уроку: комбінований.

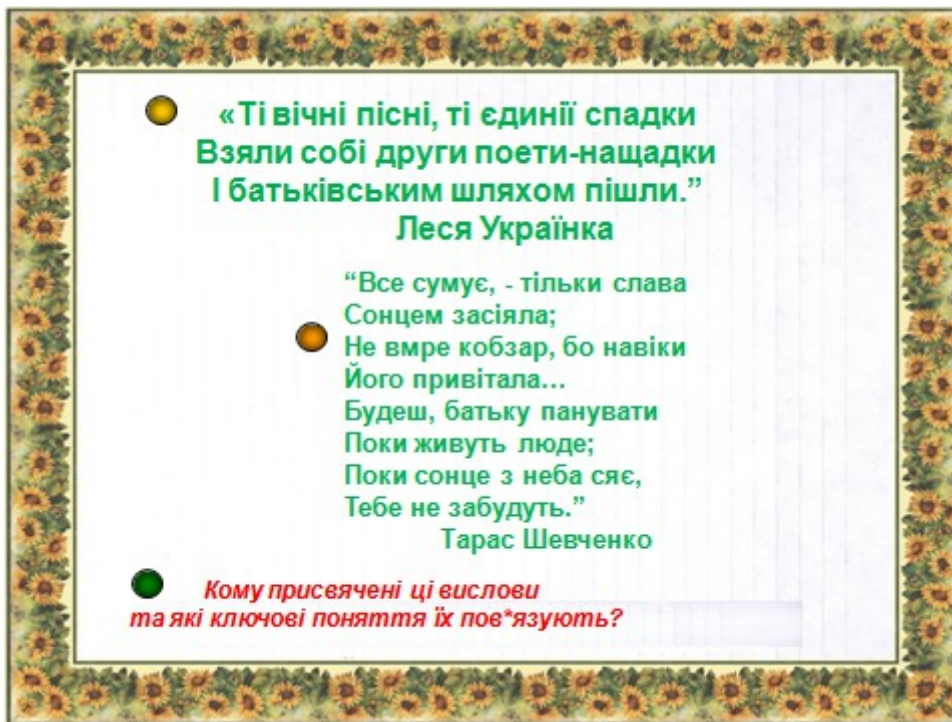
Обладнання: слайдова презентація, аудіозаписи пісень героїв п'єси, фотоілюстрації до змісту твору, підручник, текст твору, дидактичний матеріал (тестові завдання, картки).

ХІД УРОКУ.

І. Організаційний момент

Шляхом роздумів навести учнів на тему та мету уроку.

Проаналізувати вислови про Котляревського та особливості його творів.

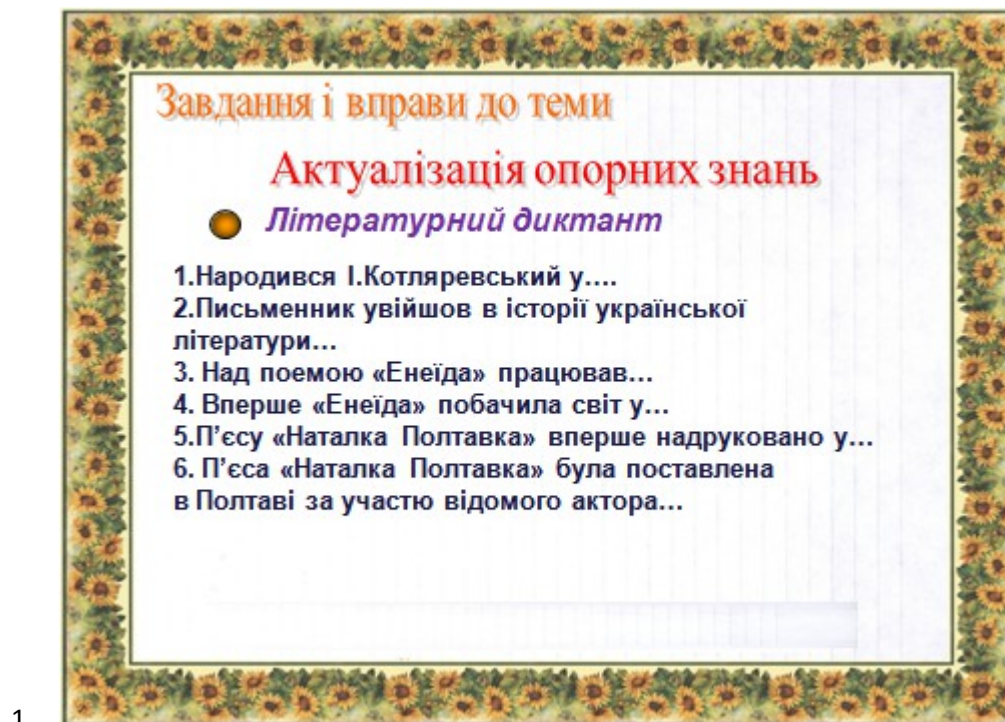

● «Ті вічні пісні, ті єдинії спадки
Взяли собі други поети-нащадки
І батьківським шляхом пішли.»
Лєся Українка

● “Все сумує, - тільки слава
Сонцем засіяла;
Не вмере кобзар, бо навіки
Його привітала...
Будеш, батьку панувати
Поки живуть люде;
Поки сонце з неба сяє,
Тебе не забудуть.”
Тарас Шевченко

● *Кому присвячені ці вислови
та які ключові поняття їх пов’язують?*

II. Актуалізація опорних знань

Завдання і вправи до теми

Актуалізація опорних знань

● **Літературний диктант**

1. Народився І. Котляревський у...
2. Письменник увійшов в історію української літератури...
3. Над поемою «Енеїда» працював...
4. Вперше «Енеїда» побачила світ у...
5. П'єсу «Наталка Полтавка» вперше надруковано у...
6. П'єса «Наталка Полтавка» була поставлена в Полтаві за участю відомого актора...

1.

Завдання і вправи до теми

● Літературна гра "Впізнай героя"

1. «І,мамо!... Так йому на роду написано, щоб жити багатим до старості, а умерти бідним; він не винуват».
2. «Не багаті! Та така бідність, таке убожество, що я не знаю, як далі і на світі жити!»
3. «О братику! Знаю я добре, як тяжко бути сиротою і не мати містечка, де б голову приклонити».
4. «Климовський був письменний, komponував пісні і був виборний козак: служив в полку пана Кочубея на баталії з шведами під нашою Полтавою».
5. «Ай Наталка! Ай Полтавка! От дівка, що і на краю пропасті не тільки не здригнулась, но і другого піддержує».
6. «Правда, замуж вийти – не дощову годину пересидіти; але мені здається, якби чоловік належний трапився, то б не треба ні для себе, ні для матері йому одказувати; ви люди не багаті».

2

3Перевірка та виставлення перших балів

Перевірка в парах

● Літературний диктант

1. Полтаві
2. Зачинатель нової української літератури
3. 30 років
4. 1838
5. 1798
6. Михайло Щепкін

● Літературна гра "Впізнай героя"

1. Наталка
2. Терпилиха
3. Микола
4. Петро
5. Микола
6. Виборний Макогоненко

Кожна правильна відповідь – 1 бал

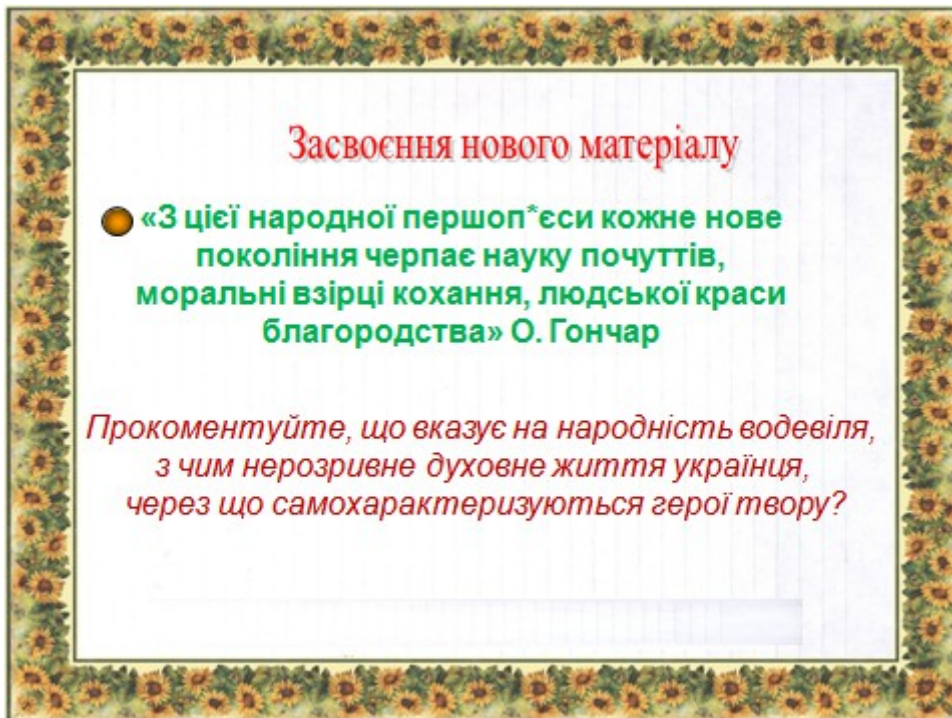
III. Оголошення теми, мети уроку.

Мотивація навчальної діяльності.

Нагадати, що автор та його твори входять до переліку тем, що складаються на зно, тому слід ввімкнути довготривалу пам'ять.

Учні записують тему у робочі дидактичні зошити.

IV. Основний зміст уроку

Засвоєння нового матеріалу

● «З цієї народної першоп'єси кожне нове покоління черпає науку почуттів, моральні взірці кохання, людської краси благородства» О. Гончар

Прокоментуйте, що вказує на народність водевіля, з чим нерозривне духовне життя українця, через що самохарактеризуються герої твору?

Висновок
ПІСНЯ

- У «Наталці Полтавці» пісня є суттю твору, формою його існування.
- Народна пісня, музика були невід'ємною частиною існування народу.
- Кожен герой у п'єсі має свою пісню, яка допомагає нам глибше пізнати цей образ.
- У піснях персонажі виливають свої почуття, висловлюють свої погляди, самохарактеризуються.

З цієї народної першоп'єси кожне нове покоління черпає науку почуттів, моральні взірці кохання, людської краси, благородства.
О. Гончар

Вступне слово вчителя

Сьогодні ми продовжуємо характеризувати образи п'єси «Наталка Полтавка» І. Котляревського, зосереджуючи увагу на позитивних героях. На їх прикладі письменник високо підніс глибокий розум, працьовитість, оптимізм, почуття гідності, наполегливість та інші моральні якості простих людей. Таке зображення трудящих було прогресивним, бо вселяло віру в краще майбутнє. Тим більша честь авторові, що ніхто в літературі того часу не наважився так високо підняти звичайну людину з народу.

2. Роль і функція пісень у драмі

2.1. Вступне слово.

У «Наталці Полтавці» пісня є суттю твору, формою його існування. Народна пісня, музика були невід'ємною частиною духовного життя народу.

Кожен герой у п'єсі має свою пісню, яка допомагає нам глибше пізнати цей образ. У піснях персонажі виливають свої почуття, висловлюють свої погляди, самохарактеризуються.

2.2. Види пісень, використані у п'єсі, за походженням:

а) пісні, написані самим автором:

«Ой мати, мати! Серце не вважає»;
«Віють вітри, віють буйні»;
«Ой я дівчина Полтавка»;
«Видно шляхи полтавської і славу Полтаву»;
«Чого вода каламутна, чи не хвиля збила?»;
«Де згода в сімействі»;
«Підем, Петре, до тієї»;
«Начинаймо веселиться».

б) фольклорного походження, але оброблені І. Котляревським

відповідно до змісту своєї п'єси, тобто нові варіанти відомих народних пісень:

«Сонце низенько, вечір близенько»;
«Ворскло, річка невеличка» та ін.

в) літературного походження, але перероблені автором:

«Всякому городу нрав і права» Г. Сковороди;
«От юних літ...»;

«Ой доля людська — доля єсть сліпая!»; г) народні пісні, введені у

п'єсу майже без змін:

«Ой під вишнею, під черешнею»;

«Гомін, гомін по діброві»;

«Та йшов козак з Дону, та з Дону додому»;

«У сусіда хата біла»;

«Дід рудий, баба руда».

Деякі дослідники авторство пісень «Віють вітри, віють буйні», «Чого вода каламутна» приписують напівлегендарній поетесі Марусі Чурай.

Походження пісень п'єси І.Котляревського "Наталка Полтавка"	
Пісні, написані автором	Народні пісні, оброблені автором
"Віють вітри, віють буйні" "Ой мати, мати, серце не вважає" "Ой я дівчина Полтавка" "Видно шляхи полтавські і славу Полтаву" "Чого вода каламутна, чи не хвиля збила" "Ей, Наталко, не дровичся" "Де згода в сімействі" "Підеш, Петре, до тієї" "Чи я тобі, дочко, не добра желаю" "Начинаймо веселиться"	"Сонце низенько, вечір близенько" "Вітер віє горою" "Що за того Петруся" "Ворскло, річка невеличка" Перероблені автором літературні пісні XVII – XVIII ст. "Всякому городу нрав і права" "От юних літ не знав я любові" "Ой доля людська, доля єсть сліпая"
Народні пісні, введені автором до тексту п'єси майже без змін	
"Ой під вишнею, під черешнею" "Гомін, гомін"	"Та йшов козак з Дону" "У сусіда хата біла" "Дід рудий, баба руда"

2.3. Композиційна роль пісень у п'єсі.

- Якщо пісня входить як складова частина в монолог, її співає одна особа, то в опері чи опереті таку пісню називають соло («Віють вітри», «Всякому городу нрав і права» і т. д.).
- Якщо пісня виконується двома особами (нерідко як діалог), то це — дует («Ой доля людська», «Підеш, Петре, до тієї»).
- Якщо трьома — тріо («Ей, Наталко, не дровичся»).

2.4. Види пісень за характером змісту і художніх засобів:

Жанрові особливості пісень п'єси І.Котляревського "Наталка Полтавка"			
ліричні	"Віють вітри, віють буйні" "Ой мати, мати, серце не вважє" "Чи я тобі, дочко, не добра желяю" "Чого ж вода каламутна" "Ворскло, річка невеличка" "Що за того Петруся"	сатиричні	"Всякому городу нрав і права"
козацькі	"Та йшов козак з Дону"	жартівливі	"У сусіда хата біла" "Дід рудий, баба руда" "Ой під вишнею, під черешнею"
історичні	"Гомін, гомін, гомін, гомін по діброві"	бурлацькі	"Та йшов козак з Дону"

- ліричні;
- сатиричні;
- гумористичні.

Найбільше у творі ліричних пісень. Змінюючи прозаїчну мову, ці пісні надають усій п'єсі глибокої задушевності, теплоти і щирості.

2.5. Пісенні портрети героїв п'єси.

Робота в групах.

Пісенні портрети героїв п'єси

Робота в групах:
I – характеристика Наталки
II – характеристика Петра
III – характеристика возного Тетерваковського

Підготовчий етап.
Робота з підручником ст. 123 "Засоби характеротворення"

Робота у тематичних посібниках.
Складання та записування цитатної пісенної характеристики персонажів, під час прослуховування пісень

Лірична прелюдія до кожного з них — звучить пісня в відеозаписі.
Слайди 13-23.

2.5. Прогнозовані висновки

Прогнозовані висновки

I група – Наталка

Головна героїня п'єси – дочка Горпини Терпилихи, бідна дівчина, яка кохає Петра, 4 роки вірно жде його із заробітків. Вона не кріпачка, вільна, живе з матір'ю, шиттям заробляє собі і матері на життя.

Типові риси	Своєрідні риси
працьовита	Мудра, розумна, зм'ятлива
чесного роду	сильний характер
руководильниця	має власне почуття гідності
співуча	тверді моральні принципи
поважає матір	рішуча
дбає про репутацію	вірна
відповідальна	уміє відстояти своє щастя

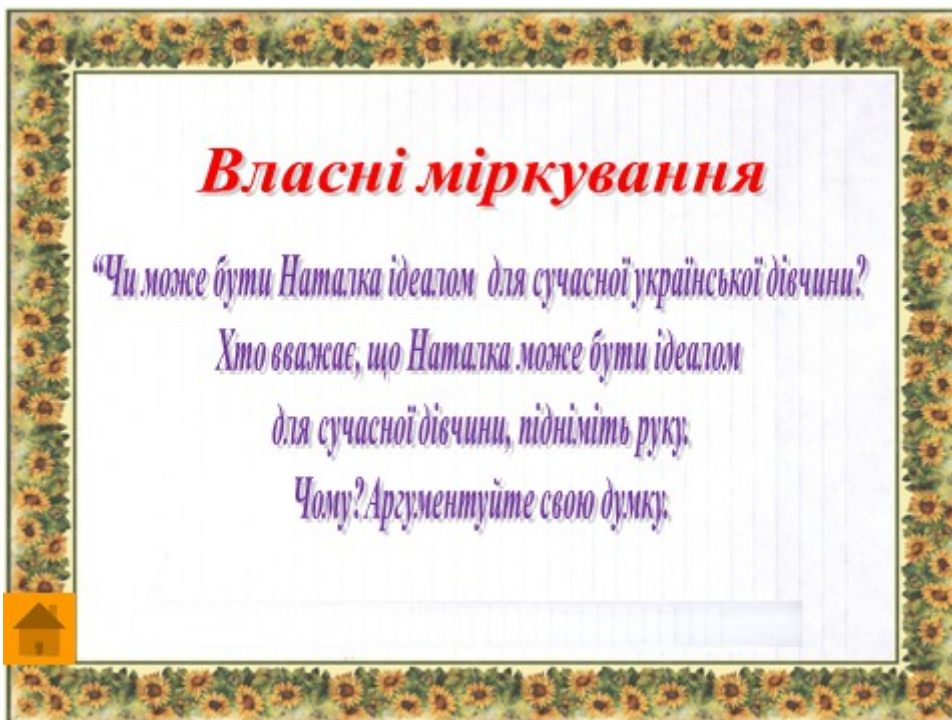
Зачитайте виписані цитати

Наталка Полтавка.

Головна героїня п'єси не тільки словами, а й піснями розкриває свою вдачу, вроду, долю. Пісня «Ой я дівчина Полтавка» — це ліричний автопортрет героїні, простої української дівчини, що подобається своєю красою, веселою та жартівливою вдачею і вірністю, всією душею Петрові. Доповнює портрет пісня «Видно шляхи полтавської і славу Полтаву», з якої ми дізнаємося, що Наталка небагата, проста, але чесного роду, не соромиться прясти, шити і носити воду. Образ Наталки романтизований. Серце дівчини сповнене суму і тривоги за коханого. Саме цей стан душі героїні яскраво передає пісня «Віють вітри, віють буйні». Вона про те, як «тяжко жити без милого і в своїй сторонці. Однак у нашої героїні болить серце, а сльози не «ллються», бо «хто щасливим був часок, по смерть не забуде».

Рішучість дівчини в боротьбі за щастя звучить у пісні «Ой мати, мати! Серце не вважає». Нею звертається вона до матері. Наталка вважає, що «лучче умерти, як з немилим жити, сохнути з печалі, щодень сльози лити».

З початку XIX ст. долітають до нас Наталчині пісні, буйні і ніжні, зігрівають зворушливою дівочою вірністю наші серця. Як хочеться вірити сьогодні в те, що давні та вічно молоді пісні Наталки знатимуть наші хлопці й дівчата!

Додатковий матеріал для обговорення (за умови низької активності учнів)

2.1. Наталка Полтавка.

2.1.1. Орієнтовний план до характеристики образу.

I. Наталка — народний ідеал української жінки.

II. Портрет і зовнішність героїні.

III. Риси характеру:

чесність і сердечна чистота;

духовна збагаченість;

працьовитість і кмітливість;

рішучість і винахідливість;

любов до матері і шанобливе ставлення до старших;

освіченість і чемність.

IV. Значення образу, його привабливість.

2.2. Петро.

2.2.1. Орієнтовний план до характеристики образу.

I. Петро — представник трудового народу.

II. Портрет і зовнішність героя.

III. Риси характеру:

вірність у коханні, сумлінність;

працьовитість і чесність;

щирість і великодушність;

чуйність і м'якохарактерність;

нерішучість і слабовільність;

доброта і співчутливість;

природна освіченість;

здатність до самопожертви.

Цитатна характеристика героїні.

«Ви пан, а я проста, ви багатий, а я бідна, ви возний, а я простого роду»

Возний: «Ти одна зложила єму (серцю) позов на вічні роки, і душа моя єжечасно волаєть тебе і послі нишпорной даже години».

«Не багата я і проста, но чесного роду, / Не стиджуся прясти, шити і

носити воду».

«Моє все багатство єсть моє добре ім'я».

Виборний: «Золото — не дівка! Нагородив бог Терпилиху дочкою. Крім того, що красива, розумна, моторна і для всякого діла дотепна,— яке у неї добре серце, як вона поважає матір свою, шанує всіх старших себе; яка трудяща, яка рукодільниця; себе і матір свою на світі держить».

«Лучче умерти, як з немилим жити, / Сохнуть з печалі, щодень сльози лити».

«Бідність і багатство — єсть то божя воля; / З милим їх ділити — єсть щаслива доля». __ _ *Наталка — матері: «Я покоряюсь вашій волі і для вас за першого жениха, вам угодного, піду заміж; перенесу своє горе, забуду Петра і не буду ніколи плакати».*

«...Живемо і маємося, як горох при дорозі: хто не схоче, той не вскубне».

«Хто живе чесно і годується трудами своїми, тому і кусок черствого хліба смачніший од м'якої булки, неправдою нажитої».

Терпилиха про дочку: «...вона добра у мене дитина, вона обіщала для мого покою за першого жениха, аби б добрий, вийти заміж».

Виборний про Наталку: «...всі матері приміром ставлять її своїм дочкам».

«Страшно і подумать, як з немилим чоловіком весь вік жити, як нелюба миловати, як осоружного любити».

Микола: «Ай Наталка! Ай Полтавка! От дівка, що і на краю пропасті не тільки не здригнулась, но і другого піддержує».

«...Я сама не хочу за пана возного: до сього силою ніхто мене не принудить. І коли на те іде, так знайте, що я вічно одрікаюсь од Петра і за возним ніколи не буду».

Наталка про себе: «Дівка проста, не красива, / З добрим серцем, не спесива... / Коло мене хлопці в'ються / І за мене часто б'ються».

Опрацювання образу Наталки.

Хто така Наталка?

Через що страждає героїня твору? (Наталка особисто вільна, але матеріальна незабезпеченість стає причиною її трагічного становища.

Через свою бідність вона не має права на вибір, змушена відмовитися від коханого Петра і дати згоду на одруження за розрахунком з нелюбою їй людиною. Ще більших мук завдає їй внутрішній конфлікт: глибоке і вірне почуття до Петра спонукає її за всіх умов залишитися вірною коханому; любов до матері, почуття обов'язку перед нею вимагають зрадити Петра.

Становище ускладнюється ще й тим, що Петро відсутній, а бідність матері і дочки зростає. Не втрачаючи надії на повернення Петра, Наталка невтомно працює, щоб забезпечити старість матері. Наталку їх теперішня

бідність не тільки не гнітить, а навіть піддає надії: дівчина радіє, що стала рівня з Петром, що давня перепона до їх щастя зникла)

Яким вбачає для себе Полтавка майбутнє родинне життя? (Наталка створила свій ідеал родинного щастя: «жити люб'язно і дружно, бути вірним до смерті і помагати одне одному». Її не страшать ні важка праця, ні бідність. Вона згодна весь вік не знати ніяких розкошів, аби вік звікувати з коханим)

Що свідчить про чесність і порядність коханої Петра? (Чесність, безкорисливість Наталки з найбільшою силою проявляються і тоді, коли Петро віддає їй свої, зароблені тяжкою працею, гроші. Вона відмовляється від них, бо їй потрібно щастя, а не багатство: «Петре! — вигукує вона у відчаї. — Нещастя моє не таке, щоб грішми можна від нього одкупитися. Вони мені не допоможуть». Благородна і співчутлива сама, вона вміє оцінити благородство Петра: «Мамо! Кого ми теряємо?» — виривається в неї. Вона розуміє, що, відмовляючись від неї, Петро страждає, що для нього віднині життя втрачає всю свою привабливість, і мужньо встає на захист дорогої їй людини)

Які риси характеру Наталки допомагають їй у боротьбі за своє щастя? (У боротьбі за своє щастя вона не вдається до якихось витівок, змов, підстроювань, обдурювань. Методи її боротьби цілком витікають з її характеру: рішуча, щира, мужня, вона прямо і відверто заявляє про своє небажання зв'язати долю з нелюбом, висловлює свої погляди, захищає і відстоює їх, відкидаючи все, що стоїть на її шляху. Захоплюючись сміливістю і послідовністю Наталки, Микола вигукує: «От дівка, що і на краю пропасті не тільки не здригнулась, но і другого піддержує». Образ Наталки змальовано реалістично)

Через що, на думку Полтавки, соціальна нерівність є суттєвою перешкодою для подружнього життя? (Наталку не тільки не приваблює «чин преважний» і багатство возного, вони її лякають. Розумна, вольнолюбива, з твердими поглядами на життя, вона добре усвідомлює, що багатий пан не може бути їй, простій людині, справжнім, щирим другом, що він не шануватиме її, буде на неї дивитися з презирством і обходитися з неповагою, перетворить її на кріпачку. Одруження з возним для Наталки означає поневолення, а одруження з Петром — вільність)

Яким чином Наталка протистоїть Тетерваковському? (Не тільки морально, а й розумово Наталка стоїть значно вище за возного. Це особливо яскраво проявилось в сцені першої зустрічі цих персонажів. Героїня обережно, але вміло і вправно відхиляє всі «поползновенія» возного, його замаху на її волю. Обмежений і бундючний, пан не розуміє глибоких

сентенцій простої дівчини, неспроможний вдуматись у них. Почуття власної гідності, моральної вищості над возним і йому подібними у Наталки досить сильно розвинене. Тому їй, бідній дівчині, наймищці, зовсім не робить честі сватання до неї пана возного)

Чому в боротьбі проти звичаїв свого середовища героїня виявилася переможницею? (Під тиском матері й обставин Наталка змушена була відступити від своїх позицій, але поява Петра знову надихає її на боротьбу. Навіть тоді, коли не тільки мати проти неї, а й сам Петро відступається, Наталка не складає зброї. Рішуча і смілива, вона не побоялася зламати «узаконений порядок»)

Дослідіть, що свідчить про створення І. Котляревським образу Наталки під впливом усної народної творчості. (У цьому образі є всі ті якості, які притаманні для молодої дівчини в народних піснях, казках... Наталка вродлива, трудівниця, невсипуща хазяйка, розумна, чемна, привітна, ласкава, любить і шанує свою матір, але, поважаючи інших, вона вимагає поваги і до себе. Глибоке, вірне, самовіддане кохання Наталки до Петра відтворено таким, яким це почуття зображено в народних піснях. Наталчин ідеал сімейного щастя співпадає з народним)

Чим же чарує цей образ простої дівчини не одне покоління? (Наталка завжди чарує великою пошаною до матері, до старших, своєю працелюбністю, дівочою чистотою, скромністю і відданістю великому коханню. Полтавка — це гімн великому коханню, цей образ буде приваблювати ще не одне покоління людей. Нехай же молодь наслідує це велике, чисте кохання...)

2.6. Петро.

Додатковий матеріал для обговорення (за умови низької активності учнів)

Сирота без роду, герой сумує, що немає «ні хатинки, нема щастя, ані жінки», «не орано і нічого не сіяно», бо він «один в світі». У той час, як «у сусіда і хата біла... жінка мила», і «всі сусіда виглядають, всі сусіда поважають» («У сусіда хата біла»).

Однак бідний сирота багатий душею — своєю наполегливістю, добротою та вірністю в коханні до Наталки. Нарікаючи на свою злу долю, він словами пісні «Та йшов козак з Дону» каже: «Не спасибі долі, коли козак в полі, бо коли він в полі, тоді він на волі». Широкою, розлогою виливається в пісні волелюбна душа героя, його козацька удача.

Образ Петра оповитий мінорною гамою почуттів у його різноманітніших виявах — вірності, стражданні та самопожертві. У пісні «Сонце низенько» парубок всьому світові зізнається у своєму щирому й вірному коханні. Пісня передає не лише настрій Петра, а й його прагнення скоріше побачитися з Наталкою, з якою ось уже чотири роки, як він розлучився. Отже, у піснях Петра розкриваються його характер і погляди на життя.

IV. Петро — ідеальний образ бідняка.

Цитатна характеристика.

- Наталка: «Де ти, милий, чорнобривий? Де ти? Озовися!» «Ти був бідним, любив мене і за те потерпів і мусив мене оставити, я тебе любила і тепер люблю».
- Выборний: «...Покійний Терпило жив-був, то прийняв було до себе якогось сироту Петра за годованця. Хлопець виріс славний, гарний, добрий, проворний і роботящий; він од Наталки старший був годів три або чотири; з нею вигодувався і зріс вкупі».
- Наталка: «Петро не такий, серце моє за його ручається, і воно мені віщує, що він до нас вернеться».
- Выборний про Петра: «Ради пройди світа, ланця, що, може, де в острозі сидить, може, умер або в москалі завербовався!».
- «Як бачиш: бурлака на світі; тиняюсь од села до села, а тепер іду в Полтаву».
- «Нема у мене ні родичів, ні знайомих. Які будуть знакомі або родичі у сироти?»
- «Нема у мене ні кола, ні двора: весь тут».
- «Чотири годи уже, як розлучили мене з Наталкою. Я бідний був тогді і любив Наталку без всякої надіжди. Тепер, наживши кровавим потом копійку, спішив, щоб багатому Терпилові показатись годним його дочки, но вмісто багатого батька найшов матір і дочку в бідності і без допоміж».
- «Наталку, котру я любив більше всього на світі, для котрої одважовав жизнь свою на всі біди, для котрої стогнав під тяжкою роботою, для котрої скитався на чужині і заробленую копійку збирав до купи, щоб розбагатіть і назвать Наталку своєю вічно!»
- «Возний-пан, чиновний і багатий, а я не маю нічого. Вам з матір'ю треба подпори і зашити, а я через себе ворогів вам прибавлю, а не допоміж подам».
- «Щоб пан возний ніколи не попрікнув тебе, що взяв бідну і на тебе іздержався. Прощай! Шануй матір нашу, люби свого судженого, а за мене одправ панахиду».

Аналіз образу героя.

У чому виявилася спорідненість образів Петра і Наталки? (Як і Наталка, Петро вірний у коханні. Щоб мати право назвати її своєю дружиною, він «в далеких странах трудився чотири роки, тобто поневірявся в наймах,

відмовляв собі у всьому, складаючи гроші копійка до копійки. Ідеал щастя у Петра такий, як і в Наталки,— дружнє трудове життя з коханою людиною. Споріднюють ці образи і такі риси, як чесність, працьовитість, співчуття до інших, готовність до самопожертви)

Яким чином І. Котляревський відтворив на прикладі Петра ідеальний образ бідняка? (Поставлений автором у типові умови тогочасної дійсності, сирота Петро виховується у чужій родині, з якої був вигнаний за те, що покохав доньку свого багатого покровителя (Наталка говорить, що Петро був бідний, любив її і за те потерпів і мусив її оставити), і блукає по заробітках. Але сам образ не є цілком типовим. Як на бурлаку-заробітчанина, Петро надто чутливий, м'яко-характерний, нерішучий, слабовільний. Разом з тим у н'єсі ці риси характеру Петра мають і соціальну та психологічну вмотивованість: вони є результатом залежного, підневільного становища сироти-бурлаки)

Що свідчить про нерішучість, м'якохарактерність героя? (Петро не здатний до впертої боротьби за своє щастя. Нерішучий і навіть пасивний, він не наважується йти проти «узаконеного порядку», проти побутових і станових умовностей, не наслідюється виступити проти старших (Терпилихи) і владних (возного і виборного). Коли Наталка докоряє йому, що він, напевно, розлюбив її, якщо згоден поступитися возному, Петро немов би збирається з духом, обіцяє їй: «Не попущу свою милу другому достаться». Але під тиском суперника він швидко відступає. Правда, така поведінка молодого хлопця пояснюється ще й тим, що бідний, він не хоче заважати Наталці, яку щиро кохає і для якої готовий на все, одружитися з багатим, бо, за переконанням її матері, щастя — в достатках: «...мати твоя не согласиться проміняти багатого зятя на бідного». Діями Петра керує також співчуття до Терпилихи, розуміння її прагнень за всяку ціну вибитися зі злиднів. І це примушує його відмовитися від особистого щастя в ім'я благополуччя інших, дорогих йому людей — Наталки і Терпилихи)

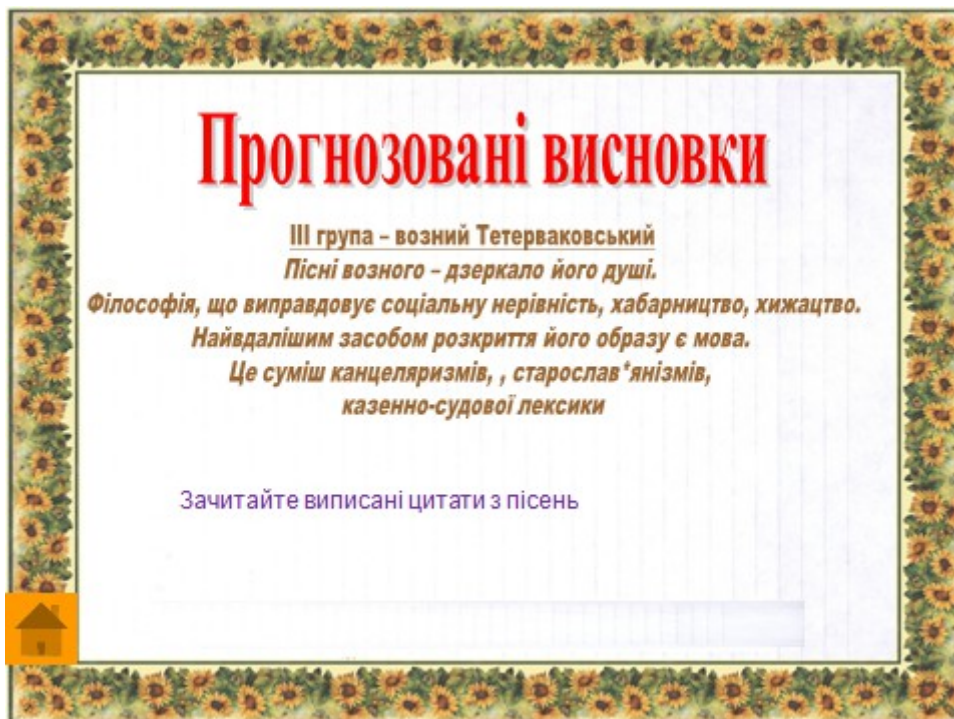
Чи здатний бідняк заради свого кохання на самопожертву? (Так. Щоб не образити Терпилиху, він відмовляється від найдорожчого йому — від Наталки; щоб возний не докоряв Наталці її бідністю, віддає їй гроші, зароблені потом-кривавицею)

Як І. Котляревський на прикладі образу Петра відтворив потяг народу до знань, до культури? (Перебуваючи в Харкові, Петро, який беріг кожну копійку, відвідує театр, захоплюється ним, загалом дає правильну оцінку театральним виставам. Для нього театр — «таке диво — як побачиш раз,

то і вдруге схочеться». В культурному відношенні Петро стоїть вище виборного і возного, на думку яких, театр існує тільки для того, щоб «гроші видурювати»)

Які риси характеру Петра, на думку автора п'єси, заслуговують на повагу? Вірність у коханні, великодушність, доброта, співчуття до інших.

2.7 Возний Тетерваковський.

Пісні возного — дзеркало його душі. У сатиричній пісні

«Всякому городу нрав і права» втілено художньо-образне виявлення «філософії» возного — крутія і хабарника. Філософії, що виправдовує соціальну нерівність («всякий, хто вище, той нижчого гне»), підлеглість бідного багатому («бідний багатого певний слуга»); хабарництво («всяк, хто не маже, то дуже скрипить»); хижацтво («всякого манить к наживі свій біс») і т. ін.

Найвдалішим і найдійовішим засобом розкриття образу возного є його мова. Це суміш канцеляризмів, старослов'янizmів, казенно-судової лексики. Прості та ясні думки він так закручує, що важко й зрозуміти їх простому народу.

3.Змагання між командами За правильну відповідь – фішка. Яка команда набрала більше, та перемогла.

Назвати пісні, які виконує герой п'єси

		1. Віють вітри, віють буйні
Наталка	Петро	2. От юних літ не знав я любові
		3. Видно шляхи полтавські і славу Полтаву
		4. Дід рудий, баба руда
Микола	Виборний	5. Ой під вишнею, під черешнею
		6. Всякому городу нрав і права
		7. Ой доля людська, доля єсть сліпая
Терпилиха	Возний	8. Ой мати, мати! Серце не вважає
		9. Чи я тобі, дочко, не дробра желаю
		10. Ей, Наталко, схаменися
		11. Де згода в сімействі
		12. Чого вода каламутна, чи не хвиля збила
		13. Гомін, гомін, гомін, гомін по діброві
		14. Сонце низенько, вечір близенько
		15. Вітер віє горою
		16. У сусіда хата біла
		17. Та йшов козак з Дону
		18. Що за того Петруся
		19. Підеш, Петре, до тієї, котру тепер любиш
		20. Ворскло, річка невеличка
		21. Ой я дівчина полтавка
		22. Начинаймо веселитися

Визначити жанри пісень

Ліричні	1. Віють вітри, віють буйні
Історичні	2. От юних літ не знав я любові
Козацькі	3. Видно шляхи полтавські і славу Полтаву
Бурлацькі	4. Дід рудий, баба руда
Жартівливі	5. Ой під вишнею, під черешнею
Сатиричні	6. Всякому городу нрав і права
	7. Ой доля людська, доля єсть сліпая
	8. Ой мати, мати! Серце не вважає
	9. Чи я тобі, дочко, не дробра желаю
	10. Ей, Наталко, схаменися
	11. Де згода в сімействі
	12. Чого вода каламутна, чи не хвиля збила
	13. Гомін, гомін, гомін, гомін по діброві
	14. Сонце низенько, вечір близенько
	15. Вітер віє горою
	16. У сусіда хата біла
	17. Та йшов козак з Дону
	18. Що за того Петруся
	19. Підеш, Петре, до тієї, котру тепер любиш
	20. Ворскло, річка невеличка
	21. Ой я дівчина полтавка
	22. Начинаймо веселитися

Визначити жанри пісень

Ліричні

Історичні

Козацькі

Бурлацькі

Жартівливі

Сатиричні

1. Віють вітри, віють буйні
2. От юних літ не знав я любові
3. Видно шляхи полтавські і славу Полтаву
4. Дід рудий, баба руда
5. Ой під вишнею, під черешнею
6. Всякому городу нрав і права
7. Ой доля людська, доля єсть сліпая
8. Ой мати, мати! Серце не вважає
9. Чи я тобі, дочко, не дробра желаю
10. Ей, Наталко, схаменися
11. Де згода в сімействі
12. Чого вода каламутна, чи не хвиля збила
13. Гомін, гомін, гомін, гомін по діброві
14. Сонце низенько, вечір близенько
15. Вітер віє горою
16. У сусіда хата біла
17. Та йшов козак з Дону
18. Що за того Петруся
19. Підеш, Петре, до тієї, котру тепер любиш
20. Ворскло, річка невеличка
21. Ой я дівчина полтавка
22. Начинаймо веселиться

З'ясувати, які елементи поетичного синтаксису використано у піснях п'єси

Інверсія

Чи щаслива ж та билина,
Що росте у полі?..

Ой доле людська,
Чом ти не правдива,

Тавтологія

Дід рудий, баба руда,
Батько рудий, мати руда,
Дядько рудий, тітка руда,
Брат рудий, сестра руда,
І я, рудий, руду взяв,
Бо рудюю сподобав.

Од милого людей нема,
Од нелюба шлються.

Антитеза

Анафора

Всякому городу нрав і права,
Всяка ім'єть свій ум голова;
Всякого прихоті водять за ніс;
Всякого манить к наживі свій біс.

Риторичне звертання

У сусіда хата біла,
У сусіда жінка мила,

Риторичне запитання

Без розуму люди
В світі живуть гарно,
А з розумом та в недалі
Вік проходить марно.

Підрахунок фішок. Оголошення переможців.

V. Закріплення вивченого матеріалу

Дискусія.

Чому закінчення твору І. Котляревського, як і будь-якої казки, є щасливим? Що цим самим намагався підкреслити письменник?

1. Проведення тесту для самоконтролю.

1. Що, на думку вояного, не є «потіхою по вступленію в законний брак»?

- а) Старість;
- б) бідність;
- в) освіченість;
- г) пияцтво.

2. Хто із «женихів» Наталки був підканцеляристом у суді?

- а) Восьмачок;
- б) Скоробреха;
- в) тахтауловський дячок;
- г) пан Щипавка.

3. Кому з героїв твору належить думка, що Наталці потрібно чоловіка, який «умів би хліб робити і щоб жінку свою з матір'ю годував і зодігав»:

- а) Миколі;
- б) Петру;
- в) возному;
- г) виборному.

4. Пісня, яку виконав виборний, звертаючи увагу на те, що возному необхідно вже одружуватися?

- а) «Ой під вишнею, під черешнею»;
- б) «У сусіда хата біла»;
- в) «Всякому городу нрав і права»;
- г) «Дід рудий, баба руда».

5. Відмовляючи у залицянні «многим женихам», Наталка підносила їм:

- а) обгорілого глека;
- б) обтріпану хустку;
- в) солоного хліба;
- г) печеної кабаки.

6. Прислів'я, яке використав возний у власній мові стосовно вірності Полтавки в очікуванні Петра?

- а) «Лучче синиця в жмені, як журавель в небі»;
- б) «Лучче живий хорунжий, як мертвий сотник»;
- в) «Куди серце летить, туди й око глядить»;
- г) «Силою не будь милою».

7. Що, на думку виборного, є од бога гріх, а од людей сором»?

- а) Пияцтво;
- б) крадіжка;
- в) брехня;
- г) знуцання з бідних.

8. Пісня Г. Сковороди, яку І. Котляревський переробив і використав у творі:

- а) «Кто сердцем чист и душою»;
- б) «Ой ты, птичко жолтобоко»;
- в) «Голова всяка свой имеет смысл»;
- г) «Всякому городу нрав и права».

9. Горпина Терпилиха повсякчас дорікає своїй дочці за:

- а) лінь;
- б) невміння вести домашнє господарство;
- в) непокірність;
- г) її прагнення вирушити на пошуки Петра.

10. Як Наталка охарактеризувала своє бідне життя, висловлюючись виборному?

- а) «Як горох при дорозі: хто не схоче, той не вскубне»;
- б) «Ніхто не віда, як хто обіда»;
- в) «Щи миле, то і те запости́ле»;
- г) «Багатство дме, а нещастя гне».

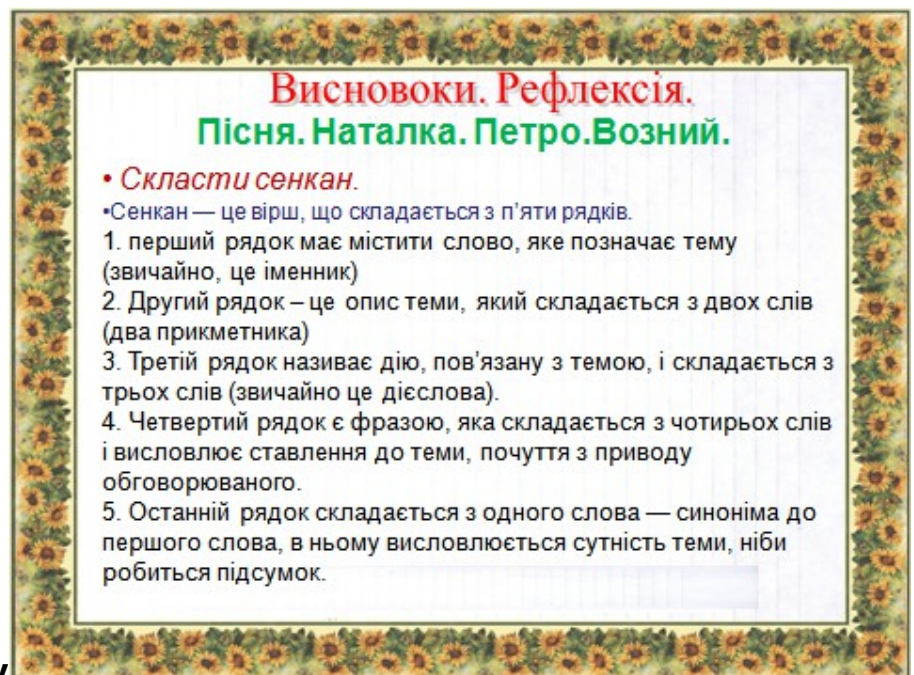
11. Хто з героїв є виконавцем пісні «Гомін, гомін по діброві»?

- а) Микола;
- б) Петро;
- в) Наталка;
- г) виборний.

12. Виборний постійно застерігає Наталку від:

- а) лихої слави про неї на селі;
- б) того, що вона може умерти сідою панною;
- в) необдуманого рішення щодо служби її в церкві;
- г) її прагнення зустрітися з Петром.

Примітка. За кожную правильну відповідь установлюється 1 бал.

Висновки. Рефлексія.
Пісня. Наталка. Петро. Возний.

- **Скласти сенкан.**
• Сенкан — це вірш, що складається з п'яти рядків.
 1. перший рядок має містити слово, яке позначає тему (звичайно, це іменник)
 2. Другий рядок — це опис теми, який складається з двох слів (два прикметника)
 3. Третій рядок називає дію, пов'язану з темою, і складається з трьох слів (звичайно це дієслова).
 4. Четвертий рядок є фразою, яка складається з чотирьох слів і висловлює ставлення до теми, почуття з приводу обговорюваного.
 5. Останній рядок складається з одного слова — синоніма до першого слова, в ньому висловлюється сутність теми, ніби робиться підсумок.

VI. Підсумок уроку

Під супровід пісні «Ой під вишнею, під черешнею» з метою оптимізації настрою школярів.

4. Твори про І. Котляревського та його шедеври

Б. Грінченко в оповіданні «Іван Котляревський» правдиво змалював зовнішність та характер письменника. Хвилюючі вірші, присвячені творцю «Енеїди», написали І. Франко, Леся Українка, М. Вороний, Панас Мирний, М. Старицький, М. Рильський, В. Сосюра, П. Воронько, В. Коломієць, Р. Лубківський та багато інших письменників. У повістях «Грозовий ранок» І. Пільгука, «Над Дунаєм, над рікою» В. Стрепета, «Веселий мудрець» і «Видно шляхи полтавські» Б. Левіна створено правдивий образ Котляревського.

«Сценічна доля «Наталки Полтавки».

□□ Після тріумфальної постановки 1819 року в Полтаві п'єса блискавично

розійшлася по всіх театрах України і стала найпопулярнішою виставою. Першою ж виконавицею ролі Наталки у виставі 1819 року (Полтава) вважається популярна тоді актриса Катерина Нальотова.

21 січня 1821 року – друга постановка «Наталки Полтавки» (у Харківському театрі). Не було дозволу цензурного комітету, але Г. Квітка-Основ'яненко навчив акторів, як перехитрити керівництво: заявити старовинну виставу, а потім послатися на хворобу котрогось з акторів і попросити дозволу поставити «Наталку Полтавку». Так і зробили. Наталку грала Пряженківська, виборного – М.Щепкін.

У Галичині творення нового українського театру розпочалося саме з «Наталки Полтавки». Пристосувавши текст до місцевих умов, уперше поставив її Іван Озаркевич 1848 року. Постановка мала шалений успіх у Львові, Перемишлі, Коломиї.

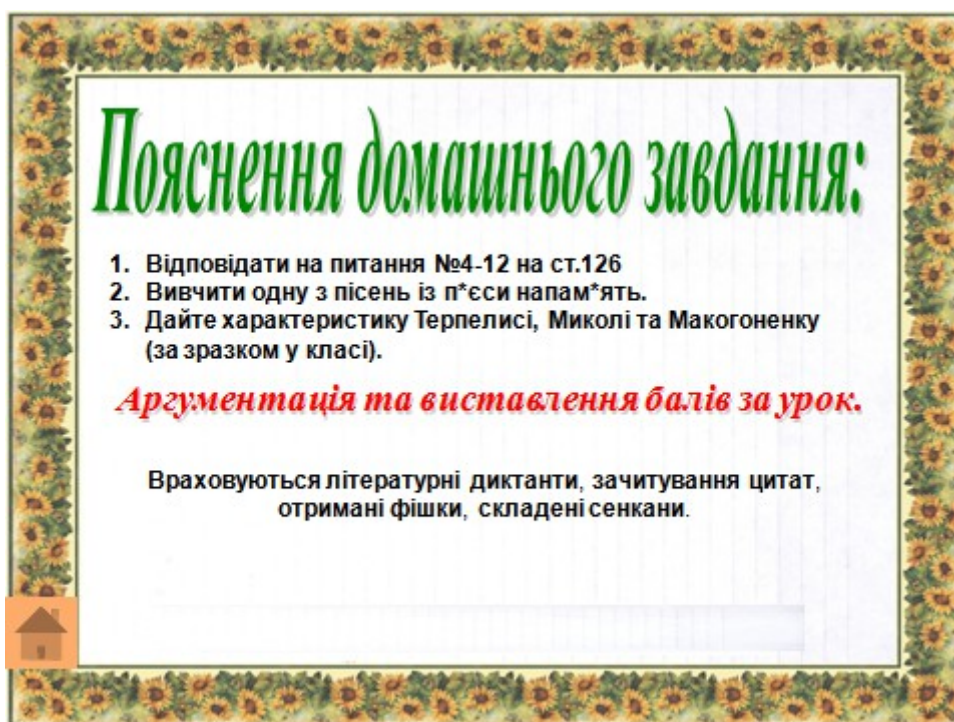
Роль Наталки виконували найвидатніші актриси українського театру: М. Заньковецька, М. Садовська-Барілотті, М. Литвиненко-Вольгемут,

О. Петрусенко, З. Гайдай, Н. Сумська. Популярність твору була настільки великою, що окремі театральні діячі наважувалися створювати його своєрідні продовження. (слайд 6)

Наприклад, у середині 40-х років XIX ст. «Наталка Полтавка» виставлялася на Кубані в двох частинах: перша – п'єса І. Котляревського, а друга – продовження, написане К. Зелінським під назвою «Сватьба Терпилих або Рудий Макогоненко старостою».

VII. Оголошення результатів навчальної діяльності

VIII. Домашнє завдання

V. Підсумок

Слово вчителя

Майже два століття живе улюблена в народі героїня Наталка на сцені, а краса її невмирущого образу не в'яне, не старіє. Причина безсмертя, очевидно, в тому, що в ній Котляревський блискуче втілює народний ідеал української жінки, її моральної краси. Минали десятиліття, змінювався суспільний устрій життя, проте ідеал, в основному, залишався без змін, бо з

плином часу такі ідеали не старіють, тому що є загальнолюдськими і вічними, актуальними для будь-якої епохи.

Сподіюсь, що сьогоднішній урок спонукав вас до того, щоб ви задумалися над своїми вчинками, характером, поведінкою, ставленням до батьків, людей старшого покоління, молодших себе. Творіть добро, і воно повернеться до вас сторицею.

